

OLIVERA KATARINA
ARISTOKRATSKO STOPALO

Copyright © 2017 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Urednik:
Nađa Parandilovć

Lektura i korektura:
Danilo Lučić

Grafičko oblikovanje:
Milica Stefanović

Štampa:
Kontrast štampa

Tiraž:
500

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

OLIVERA KATARINA
ARISTOKRATSKO
STOPALO

KONTRAST
Beograd, 2017.

„Belle amie”

SIĆUŠNA PLAVOOKA DEVOJČICA dugih trepavica i guste kesternjaste kose, koju joj je majka redovno uvijala u šarene krpice, a kada se krpice razviju ostavljale bi male puževe od kose oko bledog duguljastog lica. Bila je to izuzetno živahna devojčica. Tek je počela da progovara a već je umela da peva. Soba je odjekivala od njene pesme i zvonkog kikota do zagrcnuća. Majka je govorila da se često umori od njenog neprestanog zapitkivanja. Nemirna, vesela, stalno je bila u pokretu, naročito kad bi iz stare žute kutije odjekivala muzika. Jedan muški glas pevao je pesmu „Belle amie”. Devojčica je bila oduševljena. Odskočila bi kao čigra, vrtela bi se i poskakivala kao pahulja, i u duetu sa glasom iz žute kutije pevala bi: „Nisi lep al’ si drag, mome srcu otmen blag, belle amie...”

Graciozno je pokušavala da pravi piruete šireći svoju belu haljinu od markizeta koju je mama sašila od ostataka zavese koju je sama vezla za miraz i udaju. Na momente je ličila na lepezu koja se širi i skuplja u ruci mlade gejše, a onda na balerinu od porcelana koja je stajala na komodi. Izgledala je kao da je nekud odlutala. Potpuno predana igri, zažarenih obraza, sva je tonula u neki svoj svet verujući da joj zidovi, stolice i orman odaju dužno priznanje. Prema predmetima je imala odnos kao da su živa bića, Stvari su

bile njena prva publika za koju je verovala da sa njom deli velika burna osećanja. „Nisi lep al’ si drag belle amie...” – orilo se.

Vrtelo se to malo zažareno biće, ta buduća vrela žena, u sve većem zanosu propinjući se do samih vrhova prignječjenih prstića na nogama koji su bili željni predaha, ali ona nije imala milosti. Lakim lelujavim skokovima otkrivala je čežnju da postane ptica, da nekud odleti i vine se ispod krovova i oblaka u neke daleke svetove. Laka, topla jeza klizila joj je niz malene tanušne noge i ruke. U grudima je energično udaralo njeno uvek nestrpljivo srce. Isto onako kao kad je kucalo na vrata majčine utrobe željno da izroni iz tog bezbednog mora i otkrije novi svet pun izazova i opasnosti, omamljujućeg plavetnila anarhične slobode. Usred njenog zanosa muzika najednom stade. Devojčica se ljuljala, kao u blagoj nesvestici i iznenada razočarana potrča prema svojoj staroj žutoj kutiji što svira i zavapi:

„Gde je otišao On, zašto me je ostavio? Zašto neće više da mi peva? Zašto me ne voli više?”

Suze krupne i svetle kao sedefaste perle, kotrljale su se po uštirkanoj beloj haljini, a na koju je devojčica bila vrlo ponosna, naročito zbog karnera koji su joj kao dva leptira lepršali preko tanušnih ramena. Jecala je neutešno na majčinih grudima, gušeći se u suzama i ponavljajući kroz plač i uzdahe:

„Zašto je... otišao? Zašto me je ostavio... Zašto me ne voli više?”

Moja nežna mati uze me na krilo rukama od svile, zagrli me kao da me oblakom pokriva i krenu da me ljubi, ljubi, ljubi... Pucali su poljupci kao kada od kukuruznih zrna postaju kokice u naninoj velikoj beloj furuni.

„Nemoj da plačeš”, šaputala mi je mati.

„Golubice mamina, slavuju moj, srnice, oko moje plavo, doći će onaj čika ponovo kod nas i opet će ti pevati.”

„Ne, neće doći”, uporno sam ponavljala sva mokra od suza kao tek izvađeno ptiče iz vode. „Znam da neće doći, on me ne voli više”, uzdisala sam, „i nikad neće doći. A zašto, zašto me ne voli više?”

Moje vlažne lokne opuštene kao polegle vlati trave posle oluje padale su preko malih muzikalnih školjki koje su napeto iščekivale ponovni ljubavni zov. Neutešno sam nastavljala da je-
cam zaronjena u majčine grudi, krupne i meke, kao tek osunčani bakini jastuci od paperja.

Detinjstvo

MOJA GENERACIJA detinjstvo je provodila igrajući se po ruševinama razorenog Beograda, koji su Nemci 1941. bombardovali bez milosti. Tada je srušena do temelja naša Narodna biblioteka u kojoj su čuvane dragocene knjige, rukopisi i jevanđelja iz srednjeg veka. Tom prilikom je srušeno i porodilište, Beograd je postao razoren grad. Po njegovim su ulicama lutali ranjenici bez ruku i nogu, i jaukali mladići koje je od preživelih šokova tresla epilepsija. Narod je bio slabo odeven, go, bos i gladan. Ipak mu se polako vraćala vera u budunost. Želja za životom uvek je bila jača od svakog strašnog iskustva i svake nepravde i razočaranja kod našeg naroda.

Nekako u to vreme, posle čestih bežanija iz Dobanovaca u Valjevo, pa iz Valjeva u Zemun i Dobanovce, moja se porodica najzad smestila u stan u Pop Lukinoj ulici 15, pored tada razrušenog mosta na Savi kojeg danas zovemo Brankov most. Na ruševinama mosta, koji je tek kasnije izgrađen, sa decom iz kraja proticalo je moje detinjstvo. Tu su vrebale mnoge opasnosti. Moglo se nalleteti na neaktiviranu bombu ili pasti sa strmih ivica porušenih zidova. Nama deci je baš ta opasnost bila izazov. Skupljali smo čaure, a neki nesrećni dečaci su ostajali bez ruku, jer su radoznalo

ispitivali da li bombe mogu da se aktiviraju. Kako je vreme teklo, Beograd se polako raščišćavao, umivao, počeo da se izgrađuje. Na levoj obali Save nicao je Novi Beograd. Ja sam živela na reci. Plivala sam i veslala, uživala da skačem sa stubova železničkog mosta u Savu. Leti smo išli na kupanje na levu obalu ove reke koja je bila mnogo čistija nego danas. Sa drugaricom Esterom plivala bih uzvodno sve do Ade, pa bismo se, posle kraće šetnje po Adi, vratile plivajući nizvodno ne strepeći ni od virova ni od grča.

Pored naše kuće u Pop Lukinoj od rane zore čulo bi se: „Iha, iha!” Pucali bi bičevi kočijaša koji su terali konje uzbrdo, sa pretovarenim kolima koja su vukla drva i ugalj i raznu građu. Siroti konji, usred zime preznojavali su se i pušili, stenjali i njištali, a iz nozdrva su im, kao iz dimnjaka, izbijali gusti mlazevi pare. S mukom bi se uspinjali iz Crnogorske u Pop Lukinu, koja je tada bila prohodna prema Kalemegdanu. Bilo mi je žao tih divnih konja. Mrzela sam kočijaše što ih psuju i šibaju.

Zime su bile jake, sa puno snega. Gde god bi bila kakva nizbrdica, mi bismo je zatvorili i sanke bi letele niz Brankovu ulicu, niz Kraljevića Marka, pa pored Patrijaršije i Saborne crkve. Promrzlih ruku od grudvanja, rumenih obraza, nevoljno bismo se, kada padne mrak, vraćali kućama, potpuno mokri i prozeblji, ali zadovoljni.

Išla sam u osnovnu školu kod Saborne crkve. Već tada su me upisali na balet kod Ruskinje Sofije Velikove, darovite žene koja se bavila i režijom pozorišnih predstava za decu. Posle revolucije oko dve hiljade belogardejaca došlo je u Srbiju. Kralj Aleksandar ih je lepo primio. Među njima je bilo najviše intelektualaca, arhitekata, muzičara i balerina. Te ruske balerine stvorile su tada u patrijarhalnoj Srbiji beli klasični balet. Gospođa Sofija Velikova spremala je sa decom komad „Pepeljuga”. Kako sam ja već pohađala časove baleta, dodeljeno mi je da igram pahuljicu u toj predstavi, a moju drugaricu Jovanku sa kikicama angažovali su da igra Pepeljugu. Silno sam patila što ja nisam Pepeljuga. Nisam propuštala nijednu probu. Naučila sam ceo tekst Pepeljuge napamet. Slušala sam sve savete gospođe Velikove i neutešno čežnula da ja budem Pepeljuga. Premijera se približavala, mama mi je sašila baletsku

haljinu od belog tila, uvila mi je krpicama loknice, i u palati gde je danas pozorište „Boško Buha”, trebalo je da se održi premijera. Vladalo je veliko uzbuđenje. Publika je već sedela u sali, svi smo bili u kostimima, ali je nastala panika jer se Jovanka nije pojavila. Gospođa Sofija Velikova hvata se za kosu, ne zna šta da radi. Da li da otkáže predstavu? Najzad joj sine spasonosna ideja – da meni poveri ulogu Pepeljuge. Mom oduševljenju nije bilo kraja. Nisam se nimalo plašila. Ona me pita:

„Je l' znaš ceo tekst?”

„Znam”, odgovaram ja kao iz topa.

„Je l' bi smela da se usudiš da igraš Pepeljuga?”

Ja i ne razmišljajući kažem: „Da!” Brzo me presvukoše. Od „pahulje” postala sam „Pepeljuga” i u velikom uzbuđenju uplovila na scenu. Sanjala sam da budem Pepeljuga, i postala sam. Predstava je protekla bez greške, publika je bila oduševljena, gospođa Velikova me je ljubila. Moja majka je bila ponosna i plakala od uzbuđenja. Tako sam ja još u osnovnoj školi postala glumica.

Vreme leti. Upisujem se u Drugu žensku gimnaziju u ulici Narodnog fronta. Za vreme velikog odmora i između časova, uživam da se utrkujem sa drugaricama s kraja na kraj dvorišta; živa

Majka Katarina i otac Budimir Petrović

kao čigra, verem se po ogradama, skačem sa zidova. Jednom sam tako sve noge podbila skočivši sa previsokog zida na beton. Sva sreća, prošla sam bez većih posledica. Majka mi je kosu vezivala u rep velikom belom mašnom koju su dečaci uživali da mi razvezuju. Tako su me stalno nervirali, pa smo znali i da se potučemo. Pored baleta, majka mi je obezbedila i časove klavira, ali kako mi nismo imali klavir, ja sam vežbala kod svoje drugarice Gine Izrael. Njen otac, čika Isa, bio je vrlo zadovoljan što dolazim kod njih da vežbam, jer Gina nije pokazivala nikakvu želju da svira, pa se nadao da će se možda pored mene i Gina zainteresovati.

Jedan dečko koji se prezivao Subić tako se zaljubio u mene da je na sve načine pokušavao da se prebaci u naše odeljenje. Dečaci iz mog razreda za to nisu hteli ni da čuju. Subić mi je često slao lepo upakovane čokolade i bombone po mojoj drugarici Gini. Ja nisam htela ni da pipnem te poklone. Gini sam strogo zabranila da ih prima. Pa ipak, Gina ih je krišom primala. Sakrije se, pojedje čokoladu, a njemu kaže kako je meni dala. Kada sam ja saznala za to, bila sam ljuta i doživela sam to kao pravo izdajstvo. Subić se ponašao kao vitez. Nije se predavao. Moju razrednu je obasipao cvećem i uporno je molio da ga premeste u naše odeljenje kako bi stalno bio u mojoj blizini. Mene je sve to ljutilo. Uopšte nisam razmišljala o njemu, i pokazivala sam izvesnu oholost prema izlivima njegove nežnosti. Sve mi je to bilo pomalo smešno i zabavno. Prepričavala sam sa drugaricama sve detalje njegovih upornih pokušaja da me osvoji, pa smo mu se nemilosrdno smejale i kikitale se. Sa dečacima iz mog razreda već nije bilo šale. Dogovorili su se da ga istuku. Zapretili su da i ne pokušava da mi se približi. Najzad je bio zakazan pravi boj ispod Kalemegdana. Naš „Trojanski rat” između dva odeljenja. Sve je bilo dobro isplanirano. Devojčice su posedale na travu ispod zidina stare tvrđave baš kao u Troji, jedne naspram drugih. Bila je to publika koja će da navija. Postojale su i sudije. Dečaci oba odeljenja bili su naoružani motkama, kamenicama i granjem. Ljuti boj je mogao da počne. Tukli su se tako tog letnjeg dana do podne, sve dok nisu sasvim iznemogli. Bilo je tu modrica, razbijenih glava, ali je rezultat bio nerešen. Dogovor je bio: ako pobeđi Subićevo odeljenje – on prelazi kod nas, a ako pobeđi naše, sve ostaje po

starom. Ovde se nije znao pobednik. Ja sam se šepurila kao lepa Jelena Trojanska. Bila sam sva ustreptala i ohola. Nisam navijala ni za jednu stranu. Samo sam u čudu posmatrala, mašući velikim trepavicama. Sutradan u školi samo se o tome pričalo. Profesori su za sve saznali i krenulo je ispitivanje ko je kriv. Po svemu je izgledalo da sam ja kriva, jer je zbog mene sve to i izazvano, a ja sam se osećala potpuno nevino. Čak me je i majka grdila: „Vrtirepko, ti si sve to izazvala”. Postajala sam očajna. Zar mi ni majka ne veruje? „Nisam ja od Subića primala čokolade”, govorila sam joj, „već ih je Gina krišom pojela.” Na kraju se sve ipak stišalo. Ali ja sam već tada postajala svesna da se oko mene bez moje želje i bez mojih namera često podiže prašina i da lako dođe do nekog skandala, bez obzira što ja u svemu tome najčešće ne bih učestvovala.

Moja pojava je od ranog detinjstva izazivala pažnju. Supruga Bate Živojinovića, Lula, mnogo godina kasnije pričala je kako je sa drugaricom Stankicom dolazila sa Crvenog krsta u Knez Mihailovu da vidi mene u bordo kaputu princez kroja, koji je isticao moj tanki struk. O tom kaputu dugo se pričalo.

Otac mi je bio vrlo strog. Nisam smela da dolazim kasno kući i nezamislivo je bilo da se izlazi oko ponoći kao što to danas mladi čine. U osam sati morala sam biti u kući. Tako sam jednom otišla da gledam indijski film „Oluja”, zapamtila sam mu i ime jer sam posle njega doživela pravu oluju kod kuće. Došla sam sat vremena kasnije nego što je trebalo – oko devet sati. Otac me je istukao kaišem i oterao u čošak licem prema zidu sve dok se ne izvinim. Ja bih se izvinila da sam znala zašto sam kriva. Bila sam uverena da moj otac preteruje. Ako svi moji drugovi mogu da ostanu do devet sati, zašto samo mene toliko kažnjavaju? Nisam pristala da se izvinim iako je majka tiho šaputala: „Izvini se ocu da te ne bije.” Moj prkos ga je još više razbesneo. Vikao je i grdio me na sav glas dok je mati pokušavala da ga smiri: „Čuti, Budo, čuće komšije! Misliće ko zna šta se u našoj kući dešava.” Ništa nije pomagalo, tek u neko doba pustio me je da odem na spavanje. Bridele su mi butine i guza, a plave modrice su se pojavljivale na nogama. Pokrila sam se preko glave i dugo jecala ne shvatajući svoju krivicu. Šta sam to tako strašno pogrešila da dobijem tolike batine? Moj prkos prema ocu bivao je sve vidljiviji. Njemu u inat nosila sam pantalone, iako mi je on to zabranjivao. Majka

bi me sačekivala u haustoru sa haljinom preko ruke kako bih se tu presvukla pre nego što uđem u kuću. Kad god nešto zabrljam, mama me strpa u krevet da me spasi. Ja onda ispod jorgana upalim baterijsku lampu i dugo u noć čitam, često i knjige koje nisu još bile za moj uzrast, pa sam ih kasnije ponovo čitala.

Mi deca voleli smo da se igramo po ceo dan na ulici. Dozivali smo se zvižducima. Već prema melodiji tačno smo prepoznavali ko zove. To su bili naši telefoni. Imali smo i svoju azbuku „na prste” i tako bismo preko ulice ili dvorišta razgovarali sa prozora kad nas majke nisu puštale da izađemo. Igrali smo se šuge, žmurke i poza. Zavrtimo se tako oko sebe i na znak „sad” svako zauzme neku pozu. Tako smo se pretvarali u žive skulpture u prostoru. Leti sam volela da veslam u kajaku po Savi i da se utrkujem sa parnim brodovima, rizikujući da me veliki točkovi podvuku pod brod. Jednom me je otac, vraćajući se iz pristaništa, ugledao na prozoru kako sam se na trećem spratu isturila do ispod struka. Da sam slučajno pala, ništa od mene ne bi ostalo. U tri skoka dojurio je uz stepenice, svukao me s prozora i dobro istukao kaišem kako mi više, govorio je, ne bi palo na pamet da se naginjem kroz prozor. Strog mi je bio otac. Zbog svake sitnice je tražio da mu se izvinjavam, a ja bih ga uvek prkosno gledala i ćutala. Majci sam umela da se izvinjavam spontano, možda baš zato što ona to nikad nije zahtevala od mene.

Moja prva ljubav

.....

MILAN MUŠKATIROVIĆ-GALE bio je moja prva, velika i nezaboravna ljubav. Živeo je sa majkom Veselinkom i bratom Dragonom u Beogradu, u Ulici Miloša Pocerca. Posle Drugog svetskog rata njegov otac Dušan nije mogao da im se vrati iz logora u Osnabriku. Tako je izbegao sudbinu onih oficira kraljeve vojske koji su nakon boravka u mnogim logorima i zarobljeništvu isporučeni nazad posle rata, a zatim pobijeni i pobacani u jamu u Sloveniji na Kočevskom rogu. Gospođa Muškatirović bila je prinuđena da za vreme rata pobegne iz Banje Luke zajedno sa svoja dva dečaka u kratkim pantalonama. Radila je u Zemunu, i dok most preko Save još nije bio izgrađen, majka Veselinka je morala po ciči zimi skelom da prelazi ledenu Savu kako bi stigla na posao. Pored svih muka, i bez ičije pomoći, uspjela je da joj oba sina završe fakultete i obojica postanu dekani. Gale na Tehnološkom fakultetu, a stariji brat Dragan na Građevinskom. Čim je Dragan diplomirao, majka je kao i obično ustala tog jutra u četiri da krene na posao. Oba sina su je uhvatila za ruku i rekla majci:

„Kuda ćeš? Sedi.”

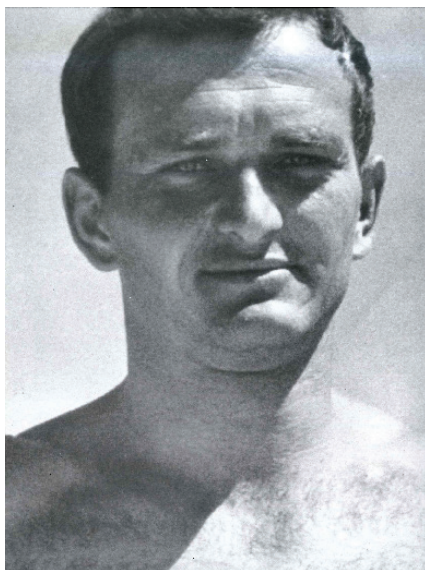
„Kako kuda ću, deco, žurim da ne zakasnim na posao.”

„Nigde ti više ne ideš. Dosta si se ti naradila. Odsad ćeš samo da se odmaraš, a sinovi će raditi i brinuti o tebi.”

Tako je i bilo. Porodica Muškatirović je bila u svemu najbolji primer jedne izuzetno čestite i ugledne srpske porodice, koja bi mnogima mogla da bude uzor.

Gale i ja smo se upoznali u Petoj beogradskoj gimnaziji, u sali gde su se subotom održavale igranke. Tada nije bilo disko klubova i kafića, mladi su se okupljali u školama, na priredbama i igrankama. Orkestar je svirao džez i rok, pevao je „Tića Krozbi”, devojke su se utrkivale koja će bolje i vatrenije da igra dok su im „konjski repići” lepršali kao zastavice. Peta beogradska je bila poznata po lepim devojka, zbog kojih su mladići sa svih strana dolazili u našu školu. Bile su to rane šezdesete, pune čežnje, nade i snova.

Tek što sam sa Vesnom Pešić, koja mi je u gimnaziji bila najbolja drugarica, stala u kraj da predahnem od prethodne igre, prilazi mi Gale, visok, atletski građen, sa uvek nasmejanim, krupnim plavim očima. Tada je bio već poznati vaterpolista, a kasnije je postao i čuveni golman koji je proglašen za najboljeg na svetu na jednoj Olimpijadi. Međutim, kada mi je prišao na igranci još uvek je bio student. Imao je snažno muževno dinarsko lice, široko

Milan Gale Muškatirović

čelo i otmen, pravilan nos. Bila je to ljubav na prvi pogled. I danas se sećam kako mi je njegov pogled kliznuo niz krvotok i izazvao pravi strujni udar u mom telu sve do peta. Uzeo me je za ruku. Ja sam u trenutku osetila da sam na krilima. Mi polećemo. Široka bela krila zalepršala su iznad parova koji su igrali oko nas i mi smo proleteli kroz velike prozore škole i vinuli se iznad Tašmajdanskog parka, klizališta i crkve Svetog Marka, iz koje nam se osmehivao Car Dušan, za koga tada mnogi nisu znali da tu leži, sam i zaboravljen. U prisustvu njegovog veličanstva uzletela je visoko jedna ljubav dvoje mladih koji su svima izgledali kao da su stvoreni jedno za drugo. Imala sam tada četrnaest godina. Živih plavih očiju, duge kose, lakog hoda, kao da ne dodirujem zemlju baletankama, koje su tada bile u modi. Uvek u pokretu i uvek nasmejana sa stalnim osećanjem da milioni bubica i leptira lepršaju i nekud žure ispod moje kože. Golicaju me i miluju, od čega mi se stvarao osećaj neopisivog milja po čitavom telu, a ja neprestano treperim. Svakoga dana Gale me je sačekivao ispred škole i pratio me od Palilule do Pop Lukine u Savamali gde sam stanovala. Teška srca smo se razdvajali. Ja uvek u strahu da me otac ne spazi, i tužna što ne možemo duže da budemo zajedno. Rastajali smo se uvek malo dalje od kuće. Smatralo se da je sramota da tako mladu devojkicu prati momak. Šta će komšije da kažu?

Gale i ja smo često išli na plivanje zajedno. Zimi smo išli na bazen „Severa” na Dorćolu i na DIF, a leta smo provodili na Adi koja je tada bila divlja, neukrotiva i nezaboravna. Velike vrbe prepune ptica, sa lisnatim povijenim granama koje su dodirivale vodu kad Sava nadodje. A u njihovoj krošnji sojenica Peđe Isusa. Baš kao u bajci. U plavo predvečerje u čamcu plovimo između vrbaka i ljubimo se, ljubimo. Pada noć, mesec se šunja između granja, talasi lako zapljuskuju naš čamac, a mi se polako preseljavamo u stihove Jesenjina, dok nam uzbuđene vlažne ruke nežno pletu mirisne vence ljubavi, a naša se srca guše od ideala i snova. Bila je to ljubav lepote ljiljana, snena i čista kao magle najviših planinskih vrhova, i neuhvatljiva kao vazduh koji udišemo i bez koga nema života. Divila sam se njegovoj muškoj snazi i lepoti tela koja je bila u savršenom skladu sa lepotom duha. Ulivao mi

je poverenje i osećaj sigurnosti, koji je tako potreban svakoj ženi. Bili smo siromašni i srećni. Svesni da posedujemo nešto izuzetno, umeli smo da se rugamo i veselo podsmevamo svojim praznim džepovima. Voleli smo da čitamo pa da razmenjujemo utiske. Duge šetnje u prirodi bile su pogodne za naše zanimljive razgovore. Često bi me opominjao da treba ipak da čitam i ono što je potrebno za školu, a ja sam više od Kranjčevića i Aškerca volela Bodlera i Lazu Kostića, Tina i Remboa. Šaputala sam mu „Među javom i med' snom” dok smo zagrljeni pratili oblake što klize rumenim nebom. Uživala sam, ali i on je uživao, jer sam umela da ga zavodim tihim pevušenjem i svojim stihovima, pijanim od čežnje i neutoljene rane ljubavne žeđi. Danas žalim što sam te stihove bacala iz straha da neko ne otkrije deo moje duše, da je ne ogoli i ne oskrnavi. Neki od tih stihova bili su svakako suviše naivni. Ali, bio je i poneki biser koji je trebalo sačuvati. Šteta što najsjajnije iskre naših bića obično ostanu neotkrivene. A možda i treba da bude tako. Zašto bi neko drugi čitao ono što je bilo upućeno samo Njemu? Samo je On smeo da zaroni u tu nadošlu plimu jedne tek zarudele mlade duše, i samo su njemu pripadale te neizrecive poruke koje sam slala rečju, pesmom, nežnim drhtajem celog svog bića. To su bile moje Amorove strelice koje je on tako oduševljeno hvatao dok mi je uzvrćao ognjenim poljupcima. Spakuje me tako krhku, malu, i zavuče me ispod kaputa, ispod svoje kože i pravo u srce, tu me sakrije od celog sveta i zaključa.

Toliko sam bila očarana ljubavlju da me škola uopšte nije interesovala. Sve je moralo da se uči po republičkom ključu. Školstvo je bio opterećeno komunističkom ideologijom, a ja sam volela filozofiju bez marksizma i istoriju bez sedam ofanziva. Više sam volela da čitam o despotu Stefanu Dečanskom i Aleksandru Makedonskom, a to se nije učilo u školi. Bilo mi je dosadno. Na časovima sam često gledala kroz prozor kako se grane jablanova njišu u Tašmajdanskom parku, priželjkujući da mi moj golub odnekud doleti i izvede me iz ovog dosadnog sivila u kome me prisiljavaju da svoju bujnu maštu kao sitan biber u avanu tucam, i taj dragoceni prah onda presipam iz epruvete u epruvetu i sabijam u brojke; da pamtim datume koji mi ništa ne znače, da učim

napamet stihove koji me ne zadivljuju i da me zbog zamagljenog odsutnog pogleda stalno kritikuju.

„Ona nikad nije prisutna na času”, kaže profesor.

„Ili gleda kroz prozor ili nešto crta. Šta se to sa njom dešava?”

A ja sam samo bila zaljubljena. Sve moje misli i osećanja izveli su me u polja puna cvetnih bulki i divljih ljiljana. Ni sa čim me više nisu mogli prisiliti da gledam u crnu tablu na kojoj su ispisane neke cifre, trouglovi i zastrašujuće piramide. Moja je duša oduševljeno pevala suncu i vetrovima, negde daleko od sivila realnosti, i natpevala se sa slavujima i drozdovima. Jezdila sam nebom na belom konjicu srebrnih krila i utrkiivala se sa zvezdama koje su zujale kao pčele oko moje glave, opijena nektarom sa usana svoga izabranika.

Bio je to prvi veličanstveni požar moga mladog srca, požar iz kojeg je iznenada, kao iz probuđenog vulkana, izbijala duhovna i duševna lepota kao užarena i pijana lava. Gale i ja smo bili dvoje mladih, zdravih ljudi, stvorenih da ljube i da se zaljube. Ljubav smo doživljavali kao najfiniju duševnost. Onako kako su o njoj mislili stari Grci. Biti zaljubljen u lepotu, telesnu i duhovnu, dar je bogova samo odabranima. Onima čije su duše brušene do visokog sjaja. Samo kod takvih fizička ljubav se ne odvaja od duhovne, već one venčane sijaju kao dragulj duboko u grudima. Ne može svako da doživi takvu lepotu. Proste, grubo sazdane duše to nikada ne dožive. Bog odabere koga će posuti svojim zlatnim prahom. Samo one kojima prethodno daruje smisao da od života grade umetnost i poeziju. Takvi umetnici ostaju nepriznati, a njihovo delo nepotpisano. Pa ipak, ono postoji i zapisano je negde među zvezdama. Ako nas Svevišnji već udostoji takvim dragocenim darom, dužni smo da ga kao blistavu kap čuvamo da nam sa dlana nekud ne klizne. Prema božanskom cvetu mora se postupati oprezno i sa velikom pažnjom, da ga vetrovi ne slome, da mu jarko sunce ne otme sokove života. Potrebno je ponašati se nežno i sa dubokom zahvalnošću umirućih trava kada kiše dođu. A za to je potrebna ogromna snaga koju nam Svevišnji nije dao. Možda je očekivao da se mi sami izborimo za nju.

Uvek sam smatrala da je ljudski život značajniji od dela. Čemu dela bez ljudi? Jednom sam iznenadila jednog književnika

kada sam mu rekla da je moj sin Mane moje najveće umetničko delo. Neko će možda želeti zbog toga da mi se podsmehne, razmišljajući kako svaka žena može da rodi. Da, slažem se. Može da rodi. Ali to nije dovoljno da bi se stvorio čovek. Potrebno je mnogo truda, nesebične ljubavi, odricanja, dara, da bi se tom novorođenom biću udahnule osobine koje su sve ređe kod ljudi, a koje čine da iz čoveka zasija duša i ogreje nesrećni, otuđeni i sve manje ljudski svet. Oni retki, najređi, koji dožive da ih pomiluje Božja ruka, a čije duše imaju najblistaviji kristalni sjaj, najčešće se mogu sresti među monasima. Ja sam u vreme svoje prve ljubavi bila samo jedna vrlo mlada, zdrava devojkica, nabujala od snage, kao u proleće kada se snegovi tope i survavaju u planinske potoke što nadodu, narastu, svesni svoje snage koja nadilazi stihiju.

Moj odnos prema ljubavi ili je genetski prenet ili je odnekud posredno stizao do mene još iz antičkih vremena. Možda je tome doprineo moj omiljeni profesor, moj najveći učitelj, čuveni he-lenista koji je predavao etiku, doktor Miloš Đurić. Na moje pitanje o odnosu starih Grka prema ljubavi i Erosu, uvek bi mi govorio kako mi, ljudi ovog vremena, ne umemo do kraja da shvatimo antičko doba. Stari Grci, govorio je, nisu na ljubav gledali kao na голу čovekovu strast. Ljubav je za njih bila najstarije božanstvo, duša i tvorac sveta. Grci su podizali hramove ljubavi. A ja danas mislim kako su neke žene obdarene da u sebi podignu oltar ljubavi. Duboko u duši, žena ume da kleči i moli se Gospodu da joj sačuva to veličanstveno osećanje zadivljenosti, koje ljubav u njoj izaziva. Taj nepresušni izvor radosti i zadovoljstva koja nadilazi um. Koliko je samo čarobnih bajki ostalo nezabeleženo o ljubavi koja je cvetala u mladim, čistim dušama. Nažalost, čini mi se da ih je danas sve manje. Samo je čežnja za njom ostala da luta kao ukleti prognanik u pustinji, u nadi da će ipak stići do izvora veličanstvene spoznaje. Ja sam svog dečka uvek videla na belom konju. Priželjkujući da me u brzom kasu najzad obuhvati oko struka i posadi pored sebe, da se tako pripijeni u galopu predamo neočekivanim, opasnim avanturama.

U školi sam često bila kritikovana. Profesori su se žalili na moju nezainteresovanost na časovima. Samo me je profesor-

ka matematike, gospođa Lilić, izuzetno volela, iako sam za njen predmet imala najmanje smisla. Do današnjih dana ne znam tablicu množenja, već računam na prste. Ona mi je često govorila da sam ja rođeni umetnik. Na školskim priredbama sam recitovala. Sećam se kada sam Radovanovićevom pesmom „Kragujevac” rasplakala celu salu. Za vreme odmora sam često pevala romanse i francuske šansone. Jednom sam tako pevala pesmu od Lin Reno *Toi la petit follie*, koja je oduševljavala moje drugove. Profesorka Krstić uletela je u učionicu misleći da smo uneli radio. Gospođa Lilić često je na klupi umesto razlomaka zaticala moje crteže, i začudo nikada se nije ljutila. Trudila se da me nauči, a ne samo da me kažnjava. Da nije bilo njenog razumevanja, možda nikad i ne bih maturirala, mada mi je Gale svakodnevno davao časove.

Pre podne, čim Galetovi brat i mama izađu iz kuće, ja se krišom na prstima, strepeći da me ne primete komšije, ušunjam u njihov stan u Ulici Miloša Pocerca, odmah otvorim knjige i počinje čas. Ja žurim, žurim, pišem, pišem što mogu brže, samo da se čas što pre završi, pa da mogu da ga ljubim. Vreme je letelo. Kako lupim dlanom o dlan, već je došlo podne i ja sam morala da krenem u školu. Pre toga, pazim da brižljivo izbrišem svaki trag svog prisustva, svaku trunčicu, dlačicu svoje kose, sve. Gale me je pratio do škole, a roditeljima sam govorila da sam kod drugarice. Uzalud je Buda grmeo da moram ući u kuću čim prvi zraci sunca zađu. Ja bih ga uvek nadmudrila. Sa dečkom sam se viđala rano ujutru kad sunčevi zraci tek izađu. Nekoliko godina to je bila platonska ljubav, razapeta između stida i strasti. Naša ljubav bila je pupoljak nestrpljiv da se rascveta u oganj ljiljana. Milovali smo se sve strasnije zagrljajima mladih lavova. Rumenim vrelim žarom vatre koja razgoreva i rasplamsava se, ne razmišljajući o opasnostima koje nas vrebaju kada vetrovi podignu plameni oganj naših duša i tela do neslućenih visina. Nismo uopšte razmišljali da bismo mogli sagoreti. Naše dve mlade duše koje smo svojim telima brižljivo, sa nežnošću maslačka, umotavali u tanane blistave niti od svile, sve dok prirodno ne dođe čas da se tako spojene preobraze u carski cvet. Velike požare u svojim grudima gasili smo dugim šetnjama po prirodi na svežem vazduhu. Uživa-

la sam zimi – kad se Kalemegdan zabeli od snega – da se sakrijem iza kakvog grma, pa da me Gale onda traži. Izujem se bosa usred čiče zime i potčrim po ledu i snegu da prkosim prirodi, a sve sam to radila da bih kod njega probudila nežnost i brigu i podstakla ljubav u njemu – ljubav za kojom sam uvek toliko čeznula. Tada nisam znala da je davno pre mene to isto radio blaženi Simeun Jurijevecki, ugodnik božiji u carskoj Rusiji, kada je hodao bos po zaleđenoj Volgi. Uživala sam u tome da budim nežnost u Gale-tovim očima. Volela sam kada se zabrine da ne ozebem, da se ne razbolim, pa me onda nežno mazi. A ja bih sve učinila da se razbolim, samo da ta nežnost nikad ne prestane. On mi onda trlja promrzle nožice i svojim dahom greje porumenele prstiče. A onda opet trčimo, posipamo se snegom, grudvamo se, otresamo sneg sa otežalih povijenih grana, dok sasvim ne pobelimo. Opet se zatrčimo pa legnemo u sneg, koji je tad izgledao belji i dublji nego ovaj danas. Kotrljala sam se niz padine Kalemegdana i kiko-tala od viška životne radosti. On je možda ponekad i mislio da je to neozbiljno za jednog odraslog mladića, ali mi ne bi odoleo, već bi se iznenada, onako visok, pružio po snegu, a za njim bi ostali obrisi njegovog snažnog tela. A kada bismo se posle plivanja zimi sa bazena vraćali kući, nisam volela da nosim kapu. Kosa bi mi bila mokra, i ubrzo bi se na velikom mrazu pretvarala u duge ledenice koje su blistale oko mog lica kao sjajni đerdani ispod krovova, ledeni đerdani kojima zimi mraz ukrasi kuće. Pravo je čudo kako se nikad nisam razbolela. Opet sam i na taj način izražavala svoju čežnju za ljubavlju. Uživala sam kao prava nevaljalica kada ga uznemirim pa se on zabrine za moje zdravlje. Igrali smo se kao deca i nebrojeno puta smo jedno drugo pitali: „Koliko me voliš?” A onda smo širili ruke pokazujući beskraj i smejali se, smejali, i ostajali dugo u čvrstom zagrljaju. Za našu ljubav znala je cela škola, i svi profesori, a kasnije i ceo Beograd. Zvali su nas Romeo i Julija. Kada je moj otac za to čuo, dobro se raspitao o mladiću i ućutao. Gale mu se po svemu dopadao, nije mi više zabranjivao da izlazim, ali u našu kuću Gale nikada nije dolazio.

Poštujući želju svog oca i dečka, upisala sam se na Pravni fakultet. Svi su bili zadovoljni, sem mene. Učinila sam to posle

dugih i mučnih ubeđivanja, protiv svoje volje, i samo da njima ugodim. Pohađala sam redovno predavanja, pokušavala na silu da uđem u tuđe odelo. Ali, bez obzira na vrlo zanimljiva predavanja, nikada sebe nisam mogla da zamislim kao sudiju ili advokata. Baš kao nekada u gimnaziji, ponovo sam počela na časovima da crtam Isidoru Dankan i da zamišljam sebe na sceni. Bila sam sve uznemirenija i tužnija. Zašto sam pristala da me slome. Ako me vole, zašto žele da me menjaju? Gale je dosta uticao na moje vaspitanje. Tada mi se činilo da je već gradio neku sliku o našoj zajedničkoj budućnosti. Uticao je na moje sazrevanje, ali nije mogao da utiče i na moje gene. Još kao sasvim mala bila sam svesna svog dara. I tada sam zamišljala sebe na sceni. Zašto bih sada taj plamen gasila u sebi? I da li se on uopšte može ugасiti? Skupim snagu i rešim da idem u Zagreb da otvorim srce i kažem sve što mi je na duši. Moliću ga, preklinjati, valjda će najzad shvatiti da je pozorište nešto bez čega ne mogu. Kao voda ribama, kao nebo pticama, kao šume vukovima, kao sunce danu, kao zvezde noćima, e to je pozorište meni.

Stižem u Zagreb gde je Gale na odsluženju vojnog roka. Šetamo zagrebačkim parkom, opet onaj prijatni uzbudljivi osećaj prisustva njegove snage. Dopadalo mi se da ga držim za mišicu, pa da me on onda vodi kroz život. Ali se ja uvek nekako izmigoljim i ipak sve uradim po svome. Žena često voli da izaziva muškarca kako bi joj demonstrirao svoju snagu, svoju superiornost, jer tada i ona sama ima više motiva da osvaja tu njegovu planinu. Ako joj pokaže slabost, samo će ga skrajnuti s puta. Ženu uzbuđuje kada muškarac pomaže da se njena priroda rascveta, njene sposobnosti razvijaju, kako bi onda i on uživao u tim plodovima. E onda se žena muškarcu divi. Ali ako je previše sputava, žena posumnja u njegovu snagu, pa se sve to uzajamno pretače i sliva u jedno. Gale je bio veoma patrijarhalan. Pozorište je za njega bilo lepo i zanimljivo kada se posmatra iz publike. Međutim, ono iza scene, izazivalo je njegovo podozrenje i sumnju. Možda je podsvesno osećao kako bih ja tu mogla upasti u razna iskušenja. Sećam se njegovog dirljivog pitanja: „Zar bi ti mogla sa nekim drugim da se poljubiš?” „Ali to nisu stvarni poljupci, to nije realnost”, branila

sam se ja, „to je samo igra, glumačka igra, varka.” Pa ipak, negde duboko u duši, osećala sam da u tome ima nečega što spada u zonu zabranjenih igara. Poznato je da se često dešava da se zbog želje za poistovećenjem partneri zaljube jedno u drugo. Neretko iz njihove igre buknu velike strasti koje ih zaslepe, pa poveruju da su sreli ljubav. Sve su to izazovi, iskušenja, od kojih je Gale želeo da me sačuva, kako bi dragoceni žarni ljiljan, u koji smo bili potpuno zaronjeni, nastavio da živi. U početku nisam imala snage da progovorim istinu. Počela sam da izmišljam kako uživam na Pravnom fakultetu, i kako su mi jako zanimljiva predavanja. „Biću ja odličan sudija”, govorila sam i šalila se, „teško lopužama kad im ja budem sudila.” Nisam pominjala kako crtam Isidoru Dankan na predavanjima i kako mi opet pogled luta. I kad je sve izgledalo najzad sređeno i usklađeno, a Gale me sav radostan obujmio krilima velikog orla, mala ptičica na njegovim grudima počela je da treperi, da se trese i grca u suzama. „Sve sam lagala”, prošaputala sam kroz suze. „Ništa od svega toga nije istina. Ja ću umreti bez pozorišta. Ljubavi moja, oprost mi”, ponavljala sam, dok me on u čudu gledao očima punim tuge, ali i iskrene želje da shvati taj neverovatni poriv koji me razdire i koji našu ljubav baca u novo iskušenje. „Pa dobro”, izgovorio je nevoljno, kao da su mu konopci vukli reči što su mu teško prelazile preko usta. „Idi na Akademiju. Ja te više neću sputavati.” O, kako sam ga tada volela. U meni se rasplamsavalo još veće oduševljenje prema njemu. Opet sam bila sigurna u njegovu snagu na koju sam tako naivno bacila laki prozračni veo sumnje, misleći da se on, tako snažan, ipak malo uplašio da me neko ne otme, pa da me cigani perjari ne odvedu u predele do kojih ne doseže njegov pogled. Snažan spasonosni vetar dunuo je u naša jedra i mi opet srećni plovimo ka pućini. „Sve sam lepo smislila”, kažem. „Dok si ti u Zagrebu, ja ću biti u Parizu.” „Pariz?” „Da, da, idem u Pariz da naučim jezik. Da mi ne bi propala godina, a onda na jesen, sastaćemo se u Beogradu. Sasvim je svejedno”, bila sam sve ubedljivija, „da li sam u Beogradu ili Parizu, kada ne možemo da budemo zajedno.” Uveravala sam ga da sam sve dobro isplanirala i da ne treba nimalo da brine. Na njegovo lice i oči pala je nekakva magla. Polako

mu se ispod snažnih mišića useljavala slutnja koju nije želeo da pokaže. Opet su snežne pahuljice kitile naša zagrljena tela kao nekad, a inje nam je padalo po trepavicama i kosi i sve je ličilo na naše nekadašnje šetnje po Kalemegdanu. Pa ipak, to nije bio Beograd, nego Zagreb. A i sneg nije bio onaj sa Kalemegdana, ovaj se mešao sa nekim zrcima slutnje, sete, i jedno pitanje ostalo je da lebdi na hladnoći, ispisano dahom po hladnom vazduhu: „Šta će biti sa nama?”